

AMERIKA ESPERANTISTO

AMERICAN ESPERANTO MAGAZINE

*Learned Ignorance
re Esperanto*

*World Language II
Mario A. Pei*

*Why Two Factions?
EANA-ELNA*

*Vilhelmo Ŝekspiro
en Esperanto*

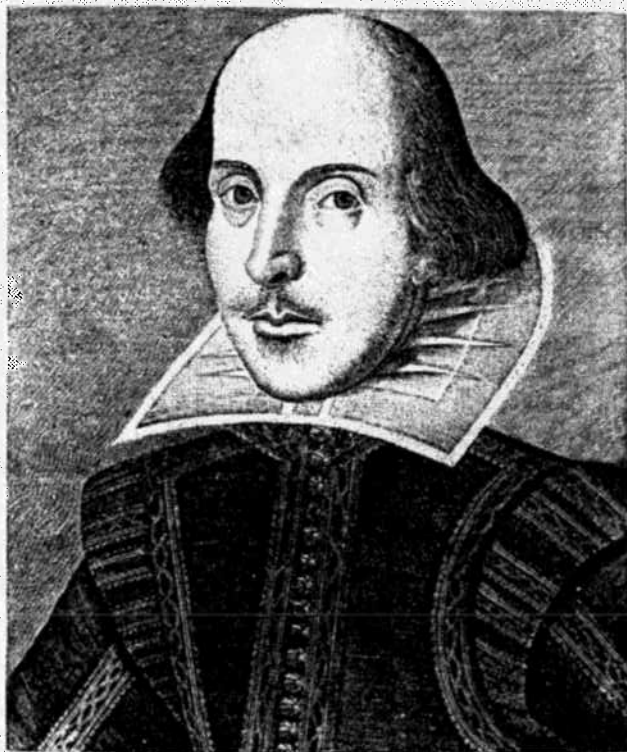
*Rumania Simfonio
W. Solzbacher*

**JAN-MAR
1965**

SHAKESPEARES

COMEDIES,
HISTORIES, &
TRAGEDIES.

Published according to the True Originall Copies.

AMERICAN ESPERANTO MAGAZINE

ESPERANTO ASSOCIATION OF NORTH AMERICA, Inc.
1837 N. E. 49th Ave., Portland 13, Oregon

Central Office: Doris T. Connor, George Alan Connor (see address above)
Esperanto Book Service, Williamsburg P.O. Box 315, Brooklyn 11, N. Y.
Sustaining Board: Ralph H. Beard, Anonymous, C. C. Cummingsmith, S.M.,
GySgt. James C. Faughnan, Dr. Lee Min Han, W. F. Haygood, Jr., Austin
Herschel, J. Archie Johnson, Jr., Edward Lindberg, Chas. A. Lyon, Bertha
F. Sloan, Harold S. Sloan, Dr. Thomas B. Turner, Virgil Whanger.

TWO DIFFERING ESPERANTO FACTIONS! WHY?

We are often asked: "Why are there two national Esperanto organizations in the USA?" The answer may be unpleasant for some, but we must finally face up to the *facts* re the schism. It is the direct result of Communist control in the Universal Esperanto Association sufficient to "make the Esperanto world safe for Communist propaganda" and to aid fellow-Marxists in the USA to organize a dissident national opposition to our *Association*. The stock reply of the *League* is that it is now the official Esperanto organization in the USA recognized by UEA. This answer is usually sufficient for the misled or innocent new *League* members. But here are the facts for every Esperantist, new or old, giving the truth about the division in the Esperanto movement.

As a matter of record, the Esperanto *Association* of North America was the original official Esperanto organization, recognized by the Universal Esperanto Association from the beginning of Esperanto in America in 1905 to 1957 (over 50 years!). This was before infiltration of the original UEA by Communists and sympathizers, and the resultant expulsion of the anti-Communist Esperanto *Association*, along with the schism by the new Esperanto *League* and its "recognition" by the new UEA. It is significant that the new *League* was headed by Ferd Carlson, President of the Pacific Northwest Labor School, Seattle, which was cited in the U.S. Attorney General's "Guide to Subversive Organizations" as "an adjunct of the Communist Party."

The new UEA is headed by Dr. Ivo Lapenna from Communist Yugoslavia. He attended the post-war Congress of UEA in Switzerland as spokesman for the Communist bloc, which assailed the policies of the original UEA. Failing there, the attacks on UEA continued thereafter until he entered its Executive Committee. Soon he assailed fellow-committeemen who opposed him, and half of the Committee resigned. Then he became General Sec'y of the UEA, and maneuvered a new Constitution with new powers, which enabled him to expel the *Association* and name the *League* as his "official" organization in America. That, briefly, is the whole truth about the schism.

All this explains the increasing use of Esperanto for Communist propaganda, and recent World Congresses of UEA in Communist Yugoslavia, Poland, Bulgaria, and next year in Hungary.

Subscription \$5, Single copy 50¢, Library sub. \$2.50.

Jarabono eksterlande por kalendara jaro: \$2.50 aŭ egalvaloro.
Gratis to Members of the EANA.

Regular Membership in EANA - \$5.00 per year. Patron - \$10.00.
Elementary or H.S. Students under 18 years - \$4.00 per year.
Sustaining Board - \$3.00 or more per month.

AMERIKA ESPERANTISTO

Vol. 77

JANUARY-MARCH 1965

Nos. 1-3

LEARNED IGNORANCE

An Article from "THE BRITISH ESPERANTIST"

The following observation mirrors our own 'learned' in the United States, who studiously avoid any knowledge of the one living, world-wide interlanguage, Esperanto, while they ponder *something or other* for the needed universal tongue.

Within a week I have met the following views of supposedly intelligent people on the question of an international language. All say that it is urgently needed. All know nothing whatever about Esperanto — *the only practical solution of the problem* — but agree that it need not be considered. And they agree on nothing else.

The B.B.C. Brains Trust discussed the question — "raised every day by every post". Joad said that Esperanto and "Eye-do" were too difficult, but that a national language would not meet the case. Anyway, *what was said* was more important than the language used. One recommended French — or perhaps Spanish! One suggested using Chinese because it has so little grammar. One said that English had a claim — we should therefore support Basic (a clear *non sequitur*). Others had heard of written or pictorial codes that might possibly be useful. *Certainly not German!* They were

thanked for this helpful treatment of the subject.

At a local Brains Trust in North London, the speaker said that of course Esperanto need not be considered. But the need was urgent for something or other. The "three language" solution was impracticable. He knew of no solution of the problem. He, too, was thanked for his able advice.

A clerical writer in *Eastern Daily Express* says that Esperanto "failed lamentably, because the English are monolingual, and would naturally have none of it." He suggests that the world should be divided into two halves, east and west of the Mediterranean (*sic!*). In these halves Sanscrit and Latin respectively should be compulsory for all elementary school children. "From these two languages there might ultimately be evolved a worthwhile offspring capable of being reared to maturity." He does not explain how two dead languages are to be taught to elementary

school children, nor why two, nor how his proposal bridges the monolingualism of the English, nor how a union of Sanscrit and Latin is to be effected, nor how this would be better than Esperanto!

In the *Daily Telegraph* a writer advocates that the world should be trilingual; the West learning Spanish and English; the East Chinese and English. A second writer advocates universal Russian.

In a Nottingham paper I read that the problem may be solved by a certain "remarkable new manufactured language" *not yet published!* Another says that a code should be constructed from Greek roots. This could be done in a few weeks and would solve the problem. Mr. Fuller, in the *Manchester Chronicle*, regrets that intelligent men waste time over the matter, when all we need do is to agree—of course—on Spanish!

A writer in the *Daily Mail* lists as candidates Ordinary English, Basic, two forms of Simplified Spelling, Esperanto, and Universal Pidjin.

An anonymous contributor to the *Linguist* has no helpful suggestion. Esperanto, however, has no appeal; it cannot be made to live! (*sic!*) But then, it does not claim to be more than a means of communication—it is purely functional (whatever this means). He has heard of a

gathering at which Esperanto was once spoken. A highly accomplished linguist did manage to speak it, but others were difficult to follow. "Heaven help a lingo in which one graduates by first becoming a polyglot!"

The Esperantist of course, smiles at these exhibitions of abysmal ignorance. But he wonders how it is that apparently intelligent people allow themselves to write tosh on a subject of which they know less than nothing. In no other department of human activity, one supposes, would this be tolerated. Yet folk do reject Esperanto knowing nothing whatever about it — *and for that very reason*. They start by premising that Esperanto cannot be spoken, or if spoken would be unintelligible; that it is *artificial*; a soulless code, without history, literature, or power of growth, in which one could not make love or swear; in fact, as lifeless as a table of logarithms. It is therefore beneath our notice, and can be dismissed contemptuously without the least effort to find out whether these absurdities have any foundation in fact.

We Esperantists, of course, know that all these statements are the reverse of the truth. *Ours is the living language of a living people, with its own history and genius and literature*. I need not enlarge.

MONTAGU C. BUTLER, *Editor*
"The British Esperantist"

THE WORLD LANGUAGE PROBLEM NATIONAL VS. INTERNATIONAL LANGUAGES

Mario A. Pei, Ph. D.

This is Part 2 of a speech presented by Mario A. Pei to the Esperanto Interlanguage Association (EANA). It is being printed in three consecutive issues of "AE". — 1. "Basic vs. Real English", 2. "Other National Languages", 3. "Constructed Languages & Esperanto". We are greatly indebted to Mary Marrett of New York City for the perfect stenographic reporting of this speech.

How about the other national tongues that merit consideration as the international language? Well, there are only about four languages beside English that are being seriously considered at this time, for international use. Perhaps others should be added, but here are the four major ones — French, Spanish, Russian, Chinese.

These four have been very definitely advanced as possible international languages. Of course, there are others whose adherents think should also be considered — Portuguese, Italian, German, Arabic, Dutch, Hindustani, but all of these, I think, can be excluded on one very simple ground. Each one of them has fewer than 100 million speakers, with the exception of Hindustani, which has more, but is too much localized. It is not a language of international dissemination.

I believe Japanese and Malay have less than 100 million speakers apiece. The others I mentioned have more. English has more, and French comes so close to the 100 million mark that it can be counted as one. Russian and Chinese are considerably over the mark. Let us look at these four languages, and see whether they are desirable for international use.

French Has the Same Drawbacks as English

French, of course, was a great international language throughout the 17th, 18th, and 19th centuries, but French has lost ground of late, because of unfortunate political events. Speakers of French, however, are still convinced it is the international language par excellence. How does French work out as an international language? It is subject to the same drawbacks that English has. French is a language of difficult sounds. Its pronunciation is not easily acquired, by one not born to it. You have to practice at great length, to get your French "R". Of course, you can slur it — you can do the same in English — but I am speaking now of the use of the language with a fair degree of accuracy. To learn French correctly from the standpoint of sounds is not easy. It is at least as difficult as English.

From the standpoint of spelling, French is almost as bad as English (but not quite) and you can reduce the spelling rules of French to some sort of order. However, this is a long and involved process, and even then, there are a number of exceptions. Of course, you do not have the same anarchy as you have in English spelling. English is the one and only language where there is complete anarchy in the matter of spelling, where everything is a law unto itself. French is pretty bad, but not quite so much so. This difficulty was shown clearly by the experience of the Army units who were learning French. They found that the spelling of French got in the way of the speaking of French, and the speaking got in the way of the spelling. Now this difficulty can be overcome, and is being over-

come, every day in our schools, and some students learn to speak it quite well, and even learn to read and write it well, but this involves a great deal of time and concentration in study.

Then you have in French a drawback that does not appear in English. English is what you Esperantists like to call an interrelated language. English draws from various sources. It draws at least from two primary sources, from the Germanic and from the Romance, in addition to which English is a free and easy borrower, and takes to words from practically any source. French is almost exclusively Romance, so that the feature of interrelation which English has in considerable measure, French almost completely lacks. Now, that means that French is a language that while making a very definite appeal to the speakers of Romance languages, will not make such a great appeal to the speakers of languages which do not derive from the Roman.

I am simply pointing out what such drawbacks are for international use, for it is most important that these drawbacks be overcome, and they can be, where there is a will to do so.

Let Us Now Consider the Spanish Language

Let us now take Spanish. Spanish does not present any great difficulty of sound or pronunciation, and Spanish does not have any great difficulties of spelling. What Spanish has, however, is a lack in its vocabulary. The vocabulary of Spanish is primarily Romance, with an intermixture of Arabic for good measure. What Spanish also has is involution of style, which is encountered immediately after the student has passed beyond the elementary stage. Students often elect the study of Spanish because they have heard it is an easy language, and so it is at the outset, and throughout the first year. They don't have pronunciation or spelling difficulties. But by the time they get into the second year, the difficulties begin to come out. Spanish is a language which in actual use likes long and involved sentences, where the subject very often comes at the end, with the result that the Spanish teacher often has to put the significance on another word when they are translated. Then you try to find the subject two or three lines farther down. French is a more logical language, and normally puts the subject at the beginning.

Now let us talk about the enigmas – Russian and Chinese. Up to the beginning of World War II, nobody ever bothered about them, even though it was known there were about 180,000,000 people in Russia and over 400,000,000 in the Chinese Republic. It did not, we thought, concern us. We were never going to be in contact with them.

What About Russian as an Interlanguage?

What about Russian, and how does it shape up as an international language? Difficulty No. 1 is the Russian alphabet. The Cyrillic alphabet has never seemed very difficult to me, but that perhaps is because I was brought up on the Greek alphabet. After you have gone through four or five years of Greek, you know a great deal of the language. I do notice that, with my classes, when the subject of these languages comes up, the Cyrillic alphabet always draws a chorus of protest – "Must we really learn that?"

About the pronunciation of Russian – Russian has some pretty difficult sounds and combinations of sounds. There again, if you want to pass over the sounds in a slurring way you can do so, but you will probably

not be understood. If you want to talk more or less like a Russian, however, you will have to acquire fairly accurately some sounds that at first seem ungodly.

Then you have the matter of grammar. Now Russian grammar, from the standpoint of a Western European or American speaker, is very complicated. There is no getting away from that. The Russian grammar is a very good example of the Indo-European type. Russian has remained pretty much of a "closed" language. If you want to learn how to use a Russian noun, you will have to use it in six different cases, and you will have to use these case endings in the proper connection, and you will have to learn to use them accurately, otherwise you will pidginize the language, and you will not be understood. The Russian verb seems simple at first glance to a Western European. The verbs run in two different series – the free verb of the perfective type, assigned on occasion to an action that is supposed to be completed, and an imperfective running mate showing the action as occurring continuously or repeatedly. You must learn them along with three tenses and six cases, which again is a little difficult. To learn words in their contexts, the way a child learns them is quite a task for an adult, you will find. Adults don't have as much time as children to learn a language – a child learns a language by using it sixteen hours a day, seven days a week. An adult usually has only three to five to ten hours a week to devote to the study of that language. That means that we have to take on grammar, grammatical forms, a lot of endings and study them all in very little time. From this you can see that the learning of Russian is going to present quite a little problem.

And Let Us Look at the Chinese Language

What about the Chinese? Well, if you undertake to learn Chinese, and you want to learn to read and write it, as well as speak it, you encounter the first major difficulty. Every single individual word must be learned as a separate written character. There is no spelling in Chinese. There is picture writing. If you want to write the word for man, you write a character which originally was the picture of a man. If you want to write the word for horse, you write the character which represents a horse. To learn writing in this manner, with a different arrangement for each word, is going to take a lot of time. As a matter of fact, a Chinese scholar devotes a lifetime to learning to use all these characters correctly. It is true that you can get along by learning to draw about 4000, but that cannot be said to constitute knowing how to write the language.

This is a pretty tough problem – perhaps a little tougher than we face in learning how to speak Chinese. Maybe there is not so much difference between the two, after all. Chinese has some very difficult sounds, sounds which to an occidental mind and ear are very difficult and unfamiliar. You have certain words in Chinese which are nothing but hisses. It is a little hard to learn these difficult sounds. And then Chinese has tones. You pronounce your word in a certain tone, and it has one meaning, and you pronounce it in another tone, and it has an entirely different meaning. *Ma – Ma – Ma*. In one case, *mother*. In another case, *horse*. In another, *flax*. You have to remember not only the word, but the tone on which that word is pronounced. When you have to think of giving the right tone to each of ten different words you are using, it is quite a thing, believe me. The proof that it can be done, of course, is that the Chinese do it. Of course,

they have the advantage of learning it constantly for sixteen or twenty years, but when we go into the study of Chinese, we shall not have that much time to devote to it, at least not most of us.

Chinese grammar is said to be pretty simple – that is, there are no endings for tenses, no singular and no plural, no gender. It is easier to put your subject word before your verb, but the Chinese verb is just a word, and nothing else. But to westerners, who are accustomed to thinking in terms of tenses, this is no advantage. We love our tenses. If we don't get our tenses, we feel cheated, or robbed. We like our singulars and our plurals. We find it hard to get along without them, so much so that to many people the plural of sheep is sheeps!

Difficult to Adopt Any National Tongue

There is your picture of the languages. It is going to be very hard to adopt any one of the languages outlined, no matter how you take it. However, there is still one more thing to be considered. Of the five languages that we have taken into consideration, English, French, Spanish, Russian, and Chinese, there is none that is really interrelated either in vocabulary or in structure. English, perhaps, comes closer to achieving interrelated internationality than do any of the others. If you undertake Chinese, you will come across a totally unfamiliar vocabulary, where not a single word that you meet will be previously known to you. If you take Russian, the situation will not be quite as bad, but nearly so. You would probably not recognize more than 100 words in English which in Russian have the same origin, that is, which are the same word. If you undertake French or Spanish, of course, you will have a more familiar vocabulary, but still there will be plenty of very unfamiliar words.

There are in the world something like two billion people – probably a good many more, because we have not counted them for quite a while. But there are at least two billion. Now, how many can you reach with any one of the five languages that we mentioned, which are the five with the greatest number of speakers? With English, perhaps as many as 300,000,000, which is three/twentieths of two billion. In other words, English will be the mother tongue, or a tongue known to three out of twenty throughout the earth. With French I should think about 100 million, that is, only one/twentieth. With Spanish, again about 100 million. If you add the speakers of Portuguese and Italian, you still don't get much beyond 200 million, or one/tenth. Take Russian, and add to it the other Slavic tongues, and you reach perhaps 200 million, again one/tenth. Chinese would have perhaps as many as 400,000,000 – one/fifth – but Chinese has the disadvantage of being used locally in only one part of the world, and has not previously been spread as an international tongue.

With the adoption of any one of these five languages of which we have spoken, the majority of the people of the world are going to find themselves up against the difficult problem of learning a completely unfamiliar language.

(to be continued)

Voices of Man (*The Meaning and Function of Language*), by Mario Pei, contains a chapter entitled "The International Language" as a world problem. 1962, Harper & Row Publishers, New York, 138 pp., \$3.95.

ESPERANTO IN ACTION AROUND THE WORLD

Scholarly periodicals in Japan publishing articles in Esperanto or Esperanto summaries of articles printed in Japanese have been fairly numerous. A recent example is one of the publications of the Tokyo University of Education. In its March 1964 issue it added an Esperanto summary to a research paper on the problems of schools located near a noisy airport. The authors of the inquiry were Naomiti Oka, Chitose Tatsumi, and Osami Fujita.

The Vice President of the Chamber of Deputies of the Argentine Province of Santa Fe, Luis Mendez, introduced a bill providing for the compulsory teaching of Esperanto in the last two years of all elementary schools and the first two years of all high schools. Santa Fe is the second largest Province in Argentina (the largest is Buenos Aires), and its capital, Rosario, is the country's second largest city.

A list of amateur radio "hams" throughout the world, who make use of Esperanto, has just been published in Esperanto in the United States by Edward Lindberg. The list appears as issue No. 5, Jan. 1965 of the bulletin for Esperantist Radio Amateurs, "Esperanto-Radio", 113 Maple Drive, Bowmansville, N. Y.

In the Republic of China (Free China), Esperanto has been taught for the past two years at the Superior Institute of Philosophy of Fu Jen University in Taipei. The instructor is the Dean of Fu Jen University, the Very Reverend Dr. J. B. Se-tsien Kao.

The Esperanto Association of North America has persuaded the Division for the Blind of the Library of Congress to have prepared for its blind readers a sound recorded edition of the book *Esperanto: The World Interlanguage*. This sound recorded edition is contained on six seven-inch reels, each containing eighteen hundred feet of magnetic tape. Any blind person who wishes to borrow this book need only request it from the *Library of Congress, Division for the Blind, Washington, D. C. 20540*. Books for the blind are carried from and to the Library through the mail without postage.

British Prime Minister Harold Wilson learned Esperanto as a boy scout according to a letter published in *The British Esperantist*.

The Korean Esperanto Society and Korean Esperanto Youth League held an extremely successful Esperanto exhibition in the Seoul Public Information Center. It was opened by the Deputy Speaker of the Korean Parliament, General Kyoung Soon Chang. About 10,000 persons visited the show, including several Members of Parliament. A total of 720 indicated their intention to learn Esperanto. Three radio stations and the press reported about the affair.

"The Deep and the Past" is the name of a new book in English published by Alfred A. Knopf, \$6.95, "a masterpiece of scientific detective work which has finally solved a 1,500,000-year-old mystery on which the time of human evolution hinges" (to quote from reviews). The author, an eminent scientist and oceanographer is David B. Ericson, who has used Esperanto for many years in his world-wide scientific work.

The Communist Radio in Peking began half-hour Esperanto broadcasts twice a week on December 19, 1964. The first program included news "from the vast land of China," a feature on "Six Years of People's Communes," a concert, and numerous references to "the decay of bourgeois capitalism" and the "victory of Communism" – as the Communist Party sees it! The program closed with a rousing instrumental version of the International ("Awake, ye prisoners of starvation!"). Other Communist countries broadcasting in Esperanto include Poland (every day), Bulgaria and Yugoslavia (twice a week), and Czechoslovakia (once a month). At times there have been Esperanto broadcasts from Hungary and Communist North Korea, too, but apparently not recently.

Radio stations in the free world regularly broadcasting in Esperanto are Bern, Switzerland (four times a week), Rome (three times a week), Paris and Vienna (once a week), and Hilversum, Holland (once a week). There are also four radio stations in Brazil (three in Rio de Janeiro, one in Natal) and three in Spain (Valencia, Valladolid, and Bilbao) which broadcast in Esperanto once a week. The Voice of America broadcast four series of half-hour Esperanto programs in 1960 and 1961, but has not had any such programs lately.

The Austrian Ministry of Education granted a subsidy to the Austrian Esperanto Federation, as it had done in previous years.

A Dutch Institute for the Blind, at Grave, plans to put the entire Esperanto translation of the Bible on sound tape. Blind people anywhere in the world will be able to borrow the tape.

The Constitution of Japan, promulgated in 1946, has recently been translated into Esperanto and published in Japan.

The Finnish Ministry of Education subsidized the publication of an Esperanto translation of Finland's national epic, *Kalevala*. The 368-page volume appeared in Helsinki at the end of 1964 with more than a hundred vignettes by Akseli Gallen-Kallela. The work of the Esperanto translator, Johan Edvard Leppakoski, received high praise from Professor Bjorn Collinder, of Uppsala University, who translated the *Kalevala* into Swedish. The publication also was subsidized by various foundations as well as by the *Kalevala* Society, the Finno-Ugric Society, and the Hankkija Cooperative Center. A number of other outstanding works of Finnish literature have been published in Esperanto, especially "The Seven Brothers" by A. Kivi, some of Kivi's minor dramatic works ("The Shoemakers," "Lea," and "The Betrothal") and "The Battle for the House of Heikkilä" by J. Linnankoski. Esperanto has been shown to be an excellent vehicle for making the valuable literature of smaller nations, such as the Finns, known to a worldwide audience of interested readers.

In Brazil, the well-known "Instituto Copacabana" in Rio de Janeiro, has introduced two Esperanto classes into its course of study. 50 students are now learning the interlanguage under the guidance of Miss Irani Baggi de Araujo, an active director of the Brazilian Esperanto League. Four public secondary schools also are now teaching Esperanto in accordance with a new law, promulgated in 1963, decreeing that Esperanto was to be introduced as an elective subject into the schools of Brazil. In addition, the Catholic University of Rio Grande do Sul has inaugurated a course in Esperanto in its Philosophy Department.

The magazine of the German Shorthand Teachers' Association, *Der Stenografielehrer*, features in its January 1965 issue a long article on the Esperanto version of the German Shorthand System. The shorthand system was adapted to Esperanto by Hans Wingen. The article was written by Hermann Behrmann at the request of the President of the German Shorthand Teachers' Association.

An International Automobile Esperanto Club is being organized with headquarters at Antwerp, Belgium.

The International Technical Committee for the Prevention and Extinction of Fire has published a 163-page International Technical Vocabulary on fire prevention and fire fighting in thirteen languages, including Esperanto. The use of Esperanto was decided at the 1963 conference of the Committee. It was proposed by the Head of the Municipal Fire Department of Vienna, Herr Hawelka. The Esperanto portion was edited by A. Broise and the Austrian Esperanto Institute.

A multilingual astronomical terminology in 10 or 12 languages, including Esperanto, is being prepared by Dr. J. Kleczek at the Sacramento Peak Observatory, Sunspot, New Mexico, according to *Scienca Revuo*, the journal of the International Association for Esperanto in Science (*Internacia Scienca Asocio Esperantista*, ISAE).

Esperanto saved the day at a wedding ceremony in Croyden, England, last July according to J.W. Leslie, Secretary of the British Esperanto Association, who was forced into service as "official interpreter." It seems that Mr. Les Hartridge of England and Miss Maria Gajek of France, had met and fallen in love (in Esperanto) at the Esperanto vacation chateau in France, and were now to be married in England. Suddenly there was near panic in the room. The French translation of the ceremonial words, which the presiding official was to use, had been lost. Mr. Leslie was immediately called upon to translate the English words into Esperanto for the French bride, and thus to save the day and the marriage!

Student testing benefited from Esperanto at the Beeklaan School at The Hague, Netherlands, according to a report by W.B. Rombouts. Applicants for admission to the school had to spend one week in a "testing class" providing instruction in Dutch, arithmetic, science, and a foreign language. It had been decided that the language should be one which none of the students had studied before. After some deliberation Esperanto was selected because its simple and regular structure made it easier to achieve measurable success in five days than would have been possible with any other language.

Members of the Sustaining Board – Those members who contribute \$3 a month or \$36 a year, along with a few who contribute \$50 or more a year, are tremendously important to the financing of the Association. Of course most members can afford only the regular \$5 dues, and in total sum are the backbone of the work for Esperanto. To all dues and contributions your Secretaries (who receive no salaries) contribute work, and funds from your General Secretary's pensions. All, together, make the work and magazine possible. With sincere gratitude we thank those who were already on the Sustaining Board (see the inside front cover), and from our hearts we welcome four new members to that list. They are: *GySgt. James C. Faughnan*, U.S. Marines; *William F. Haygood, Jr.*, Specialist in U.S. Navy; *Edward Lindberg*, Editor "Esperanto-Radio"; and *Dr. Thomas B. Turner*, M.D., Florida. These true colleagues in our labors help to close the breach left by a few members who of necessity could only contribute for a year or more. See added details in the pages of "Kroniko" this issue. Are there other members who can likewise sacrifice as members of the Sustaining Board for at least one year? They will be most welcome.

American Esperanto Magazine – With the hope of avoiding some real difficulties, yet at the same time improving our AE, we begin the year as a quarterly, but with 24 pages each issue. It is becoming well nigh impossible for your secretaries to keep up with all the labors involved in the preparation and mailing of the much more frequent 16-page issues (as the lateness of this issue attests). Recent additional income, thanks to all our members, makes it possible to afford the additional \$160 or so which a 24-page quarterly will cost each year over five 16-page issues. A 24-page quarterly will give us 96 pages each year, whereas five 16-page issues gave us only 80 pages, – thus the quarterly will equal *six* 16-page issues. We trust our members will help by welcoming the change.

Why Two Esperanto Factions? On the inside front cover, we call our readers attention to the postwar history of Communist infiltration in the world Esperanto movement and the resultant schism in America by the *Esperanto League*. Those are well-documented facts, but unfortunately many Esperantists, out of naiveté or ignorance, will not believe that Communists can possibly have an interest in controlling the world Esperanto movement. So, Esperantists enthusiastically welcome anything in Esperanto, without discernment, – for example, beautiful Esperanto magazines from Red China, Bulgaria, etc., also Esperanto moving pictures from Communist lands, and the like. Yet all of these things are the most subtle forms of Communist propaganda. Anyone who is familiar with even the bare rudiments of Communist strategy and tactics knows that the Communists do not join or support an organization merely because it is a potent force. They join organizations to use them for their own purposes; they support an organization only if it advances the cause of Communism. They use "neutrals" to gain control. Dante in the year 1300 wrote: "The hottest places in hell are reserved for those who, in a period of moral crisis, maintain their neutrality." Where do YOU stand with respect to what is happening in the UEA and its *Esperanto League*?

william shakepeare

naskiĝis en la jaro 1564; preciza dato estas ne konata (li estis baptata la 26-an de aprilo) en Stratford-on-Avon ĉe la Henley Street. Tiu domo staras ĝis nun, kaj tie oni aranĝis muzeon: la "Shakespeare's Birthplace". (vidu la bildon supre.). Pro neplena kono de lia biografio ĝis hodiaŭa tago, ŝekspirologoj havas diversajn vidpunktojn pri lia vivo kaj verkaro. La angla dramaturgo forlasis sian naskiĝlokon en 1586. Li restadis dum la plej granda parto de sia vivo en Londono. Shakespeare estas tipa reprezentanto de la Angla renesanco: liaj verkoj estas kulminoj de okcidenta dramatiko. Nekompareble li povis priskribi la ĉefajn aktorojn de siaj teatraĵoj, ĉar li povis esprimi en klara teatra lingvo la profundajn animturmentojn.

Dum la unua parto de sia verkista vivo, Shakespeare precipe skribis historiajn dramojn, dum ke pli poste li esprimis sian pesimismon en la gravaj tragedioj. La retrovitan mensan ekvilibron li dum la lasta parto de sia vivo esprimis en fabelludoj.

En 1610, la granda poeto forlasis Londonon por reiri al Stratford-on-Avon kaj mortis tie en aprilo 1616; en sia kvindektria jaro li estis entombigita en sia naskiĝurbo.

Lige kun la solenaĵoj okaze de la 400-jara datreveno de la naskiĝo de Viliamo Ŝekspiro, valoras menci la kontribuon de D-ro L. L. Zamenhof en popularigo de la verkoj de la granda poeto el Stratford-on-Avon. Al la esperantista medio liajn verkaĵojn enkondukis Zamenhof mem. Jam en la jaro 1894 en Nurnbergo — apenaŭ do sep jarojn post apero de Esperanto — estis publikigita Hamleto, Reĝido de Danujo (Hamlet, Prince of Denmark). Dek unu jarojn poste jam aperis dua eldono de tiu ĉi dramo, kiu en la unuaj tri dekoj de nuna jarcento atingis en Parizo ses esperantajn represojn (!).

Komence de nia jarcento oni eldonis jenajn verkaĵojn de la Stratforda poeto: La Ventego (Tempest). Londono 1904; Julio Cezaro (Julius Cæsar), Londono 1906; Makbeto (Macbeth), Parizo 1908; Kiel plaĉas al vi (As You Like It), Vaŝingtono 1910.

Nuntempe la listo de la verkaĵoj de Ŝekspiro tradukitaj en Esperanton enhavas jam 16 dramojn (kune kun novaj, troviĝantaj en presejoj).

BIBLIOGRAFIO

1. Verkoj de W. Shakespeare en Esperanto

Antonio kaj Kleopatro (Antony and Cleopatro) — trad. Stephen A. Andrew (proze); antaŭparolo de tradukinto. E-o Publishing Co. Rickmansworth, 1947. 95p.

Gajaj edzinoj de Windsor (Merry Wives of Windsor) — trad. Stephen A. Andrew (proze); antaŭparolo de tradukinto. E-o Publishing Co., Rickmansworth, 1948, 89 p.

- Hamleto, reĝido de Danujo** (Hamlet, Prince of Denmark) — trad. L. L. Zamenhof. W. Tümmel, Nürnberg, 1894. 136p. (en kvar kajeroj: Biblioteko de la Lingvo Internacia E-o, no. 71).
- Julio Cezaro** (Julius Cæsar) — trad. Daniel H. Lambert; antaŭparolo de tradukinto. Brit. E-o Association, London 1906. 85 p.
- Kiel plaĉas al vi** (As you like it) — trad. Ivy Kellerman. Sesa Int. Kongr. de E-o Vaŝingtono 1910. 137p. (ilustrita).
- Makbeto (Macbeth)** — trad. Daniel H. Lambert; antaŭparolo de tradukinto. Hachette kaj K-io, Paris 1908. 123p.
- Otelo, la Maŭro de Venecio** (Othello, the Moor of Venice) — trad. Reto Rossétti; antaŭparolo de Roy Walker. Stafeto 1960. 208p.
- Reĝo Lear (King Lear)** — trad. Arthur Curry kaj Archibald Ashley; antaŭparolo de tradukintoj. W. Limpert, Dresden 1924. 170 p.
- Romeo kaj Julieto** (Romeo and Juliet) — trad. Stephen A. Andrew (proze); antaŭparolo de tradukinto E-o Publishing Co., Rickmansworth 1945. 77 p.
- Sonĝo de someromeza nokto** (A midsummer night's dream) — trad. Louise Briggs; antaŭparolo kaj notoj de tradukinto. Brit. Lit. k Debata Soc., London 1921. 70p.
- Trojlo kaj Kresida** (Troilus and Cressida) — trad. Stephen A. Andrew (proze); antaŭparolo de tradukinto. E-o Publishing Co., Rickmansworth 1952. 94 p.
- La Venecia komercisto** (The merchant of Venice) — trad. Alfred E. Wackrill; antaŭparolo de tradukinto. Brit. E-o Association, London 1914. 101p.
- La ventego** (The tempest) — trad. Achille Motteau; antaŭparolo de tradukinto. The E-ist, London 1904. 96p.
- El tragedioj de Shakespeare** — kompilis Mijake Ŝihej. Japana Eo-Instituto, Tokio 1935. 100 p.

2. Verkoj nun preparataj

- Hamleto, reĝido de Danujo** (Hamlet, Prince of Denmark) — trad. L. L. Zamenhof. 8-a eld. notoj kaj antaŭparolo de D. B. Gregor. Editions Françaises d'Esperanto, Marmande 1964. 206p. 20 × 13 (plus antaŭparolo) (dek plenpaĝaj ilustraĵoj de McIntosh; 4-kolora kovrilo de Anny Goudin) jus aperis.
- Hamleto, Princo de Danlando** (Hamlet, Prince of Denmark) — trad. L. N. M. Newell. Stafeto.
- Komedio de eraroj** (Comedy of errors) — trad. William Auld kaj Asen Simeonov. Stafeto.
- Mildigo de la megero** (Taming of the Shrew) — trad. Gerald Jervis. Stafeto.

HAMLETO, Reĝido de Danujo. Tragedio en kvin aktoj. Tradukis L. Zamenhof. Ilustraĵoj de McIntosh. Oka eldono. Editions Françaises d'Espéranto, Marmande, 1964. VIII 206 p., 13,5 20. Bindita.

Esperanto estis apenaŭ 7-jara, kiam en 1894 Zamenhof publikigis sian tradukon de Hamleto, la fama dramo en kiu Shakespeare enscenigis la venĝon de la Reĝido de Danujo kontraŭ la murdinto de lia patro.

Oni povus konsideri tro ambicia, tro aŭdaca la provon sufiĉe fidele transponi la riĉan, nuancan lingvon de la angla majstroverko en Esperanton ankoraŭ ne trapasintan sian infanaĝon kaj preskaŭ sentradician. Des pli ĉar Zamenhof volis muldi sian tekston en versformon plej eble similan al la originalo. Sed la flua, vigla kaj klara esperantigo pruvis lian majstrecon kiel ankaŭ la mirigan flekseblecon de lia lingvo. La traduko, konstatas la Enciklopedio, « renkontis senkomparan sukceson kaj pli efikis por la propagando de la lingvo, ol ĉiuj plej lertaj admonoj ».

Certe, oni povas montri al makuletoj. Sed ĉu mirige, se al difinita nombro da kernecaj, densaj versoj de la originalo respondas teksto iom pli longa, aŭ se, por konservi la koncizecon, la traduko tie kaj tie forjonglas vorton kies ellaso oni povus bedaŭri: (Ni pensas i.a. pri la anonco de Horacio, citanta la krimojn kiuj konsistigas la dramon: « so shall you hear of carnal, bloody and unnatural acts ». Kio reduktigas ĉe Zamenhof al: « Vi aŭdos faktojn sangajn, nenaturajn », p. 205/449. Elfalas « carnal », kiujn faktojn Hamleto tamen

konsideras aparta abomenaĵo, foje kaj refoje riproĉante ilian adulton al siaj onklo kaj patrino.)

— aŭ se pro la ritmo ĝi ŝanĝas trafan esprimon al alia malpli taŭga ; (Kiel pale ja sonas p. 37/90 « **Malbona** io estas en Danujo » kompare kun la krude frapa « **Something is rotten** in the state of Denmark ».)

— aŭ se por atingi la celitan versolongon, ĝi aldonas kion la senco ne bezonas ; — aŭ se vortludoj, por kiuj Shakespeare tiel ardas, lamas aŭ eĉ perdiĝas en la traduko : tiun tributon ĝi ja ne povas ne pagi.

Malpli facile klarigeblaj estas kelkaj aliigoj, ekz. p. 76/465 « Per niaj virinoj kaj fraŭlinoj » por « *By'r lady* » (Per Nia Sinjorino), unu el la oftaj popularaj certigaj formuloj, pli fortaj ol nuraj ŝtopvortoj, kaj p. 129/237 « lacertoj » por « *adders fang'd* » (vipuroj venendentaj). Ĉu kulpas misinterpreto, aŭ la fantazio de la tradukinto, aŭ iu alia kialo ? Ne tro gravas, ĉar malgraŭ ĉi tio Hamleto pruviĝis elstara atingajo.

Ĝi plurfoje estis reeldonita en Parizo, ĉe « *Librairie Hachette et Cie* » kaj, post la unua mondmilito, ĉe « *Esperantista Centra Librejo* ».

Kiom la Zamenhofs teksto difektigis jam en la dua eldono (kaj restis same malbele makulita en la sekvantaj) pro prezeraroj kaj la tiel nomitaj korektoj de la franca editoro, pri tio informas G. Warringhien en sia eseo « Kritika aparato de la Zamenhofs Hamleto » (*Lingvo kaj Vivo*, 1954, p. 263 k. skv.), kiun li finas per apenaŭ vualita invito : « Korektan kaj ĝuste komentitan eldonon de Hamleto mi ankoraŭ atendas ».

Kaj jen, kvazaŭ por ankaŭ en Esperantujo festi la 400-an datrevenon de la naskiĝo de la granda Viljamo, aperis la oka eldono sub la editorado de D. B. Gregor. Lia antaŭparolo instruas pri lia celo : plejeble respekti la Zamenhofan tradukon, forigante la prezerarojn jam de jaroj inkrustiĝintajn kaj, post averto al la leganto, modifi formojn el lingva vidpunkto kritikindajn, kies varianton Zamenhof mem akceptis.

Ni tuj, kaj ŝate, konfesos, ke li plene sukcesis prezenti seneraran tekston : unika okazaĵo ĉe la esperantlingva eldonado. Unu rimarkigon oni tamen permesu : kial do sur la titolpaĝo ne estas menciita la nomo de la aŭtoro, de Shakespeare, kion la unua eldono (kaj cetere ankaŭ la aliaj) jes faris ? Kaj kial ne gloso ĉe « *Satiro* », p. 17/160 ?

Se la esperantigo ne ĉiuloke estas sendevie fidela, la editoro, sekvante tiurilate la opinion de G. Warringhien (*Eseoj*, 1956, p. 22) emas atribui almenaŭ parton de la neĝustajoj al la nacilingva teksto kiun Zamenhof uzis. Ne, ne la anglan li uzis, sed iun germanan, aŭ polan, aŭ rusan, aŭ eble plurajn samtempe. Sed tiu enigmo provizore restas sensolva.

Tiu oka eldono tamen volas esti pli ol nur ekzakta repliko de la Zamenhofs teksto. Ĝiaj abundaj piednotoj fojon post fojo fidiinde resendas al la originalo, kiam la traduko iom diferencas ĉu pro ellaso, ĉu pro aldone, ĉu pro iala aliigo. Tiel ĝi ebligas pli ĝustan komparon, pli justan taksadon de la respektivaj meritoj de aŭtoro kaj de tradukinto.

Sendube la studento iom bedaŭros, ke la editoro ne pli konsekvence, pli komplete provizis sian Hamleton per tiuspecaj klarigoj. Sed ni ne estu tiel postulemaj, ni jam kontentiĝu per la multaj provexploroj, ĉar la laboro estas kompetente kaj zorge farita, la libro bele presita kaj plaĉe vestita. La Zamenhofs Hamleto tiel perdis sian cindrulinan aspekton : ĝi estu bonvena en Esperantujo.

"Sonorilo", Belga Esperanto-Federacio Dr F. COUWENBERG.

LA ESPERANTO-STUDANTO

Philosophy on a Park Bench

(His Honor, husband Jones, sits on a park bench. Near him sits a bum.)

Jo: Truly, it's becoming a bit chilly to recline on a park bench.

Bu: Well, I intend to head south. You've got a home, haven't you?

Jo: Yes, of course! But last night I came home very late. So, today, the atmosphere is frostier there than here.

Bu: Cold as ice, huh? Have you tried to melt her with a few well-placed compliments?

Jo: That won't help. Women are like stones, when they once decide on something.

Bu: Oh, no, Bud! They'll all give in if you kiss their hand and call them "Miss America." I'm a bum, but I know human nature. Flattery is like the sun of spring melting the snow.

Jo: Well now, you are an eloquent gypsy. Your words are wise!

Bu: Try them out, then. You will thank me!

Jo: So it seems!
(His Honor goes home, where he encounters his wife.)

Jo: Martha, my dear! I was on my way downtown, when I remembered that I did not kiss you goodbye.

Ma: Wh-a-a- What?

Jo: You are so charming standing there in the full bloom of your mellow maturity.

Ma: Wait a minute! You sound like two other fellows.

Jo: Oh, those words thrill me, coming from your sweet lips.

Ma: I'm so very happy, because while you are still enraptured I have a grand idea! You can put on the storm windows against the cold.

Jo: (while he laboriously climbs a ladder) Old fashioned storm windows! And a plague on those park bench philosophers!

Filozofio sur Parkbenko

(Lia Moŝto, edzo Jones, sidas sur parkbenko. Apud li sidas vagabondo.)

Jo: Vere, fariĝas iom tro malvarme ripozi sur parkbenko.

Va: Nu, mi intencas direkti min suden. Vi havas hejmon, ĉu ne?

Jo: Kompreneble! Sed hieraŭ nokte mi alvenis hejme tre malfrue. Do, hodiaŭ la atmosfero estas pli frostata tie ol ĉi tie.

Va: Malvarma kiel glacio, ĉu? Ĉu vi provis degeligi ŝin per kelkaj bone jetitaj komplimentoj?

Jo: Tio ne helpas. Virinoj estas kiel ŝtonoj, kiam ili foje decidis pri io.

Va: Tute ne, Amiko! Ili ĉiuj cedos kiam oni kisas la manon kaj nomas ilin "Fraŭlino Ameriko." Mi estas vagabondo, sed mi scias la homan naturon. Flatado estas kiel printempa suno degeliganta la neĝon.

Jo: Nu, vi ja estas elokventa cigano. Viaj vortoj estas saĝaj!

Va: Provu ilin, do. Vi dankos al mi!

Jo: Verŝajne, ke jes!
(Lia Moŝto iras hejmen, kie li renkontas sian edzinon.)

Jo: Marto, mia kara! Mi estis survoje al la urbo, kiam mi memoris, ke mi ne adiaŭis vin per kiso.

Ma: K-i-i- Kio?

Jo: Vi estas tre ĉarma, staranta tie en la plena florado de via milda matureco.

Ma: Atendu momenton! Vi sonas kiel du aliaj uloj.

Jo: Ha, tiuj vortoj ravas min, venantaj de viaj dolĉaj lipoj.

Ma: Mi estas treege feliĉa, ĉar dum vi ankoraŭ estas ravita, mi havas belegan ideon! Vi povas surmeti la ŝirmfenestrojn kontraŭ la malvarmo.

Jo: (dum li malfacile grimpas sur ŝtupetaron) Malnovmodaj ŝirmfenestroj! Kaj plagon al tiuj parkbenkaj filozofoj!

- D. T. C.

ESPERANTA KRONIKO

S-ro Paul Larose, Ottawa, Ont., Kanado, jam membro dum multaj jaroj, pasigas la vintron en bela Nice, Francujo, de kie li sendis renovigon. Multaj el ni ŝatus esti kun li tie en la sunplena vetero.

S-ino Angela Alfaroli, Vineland, N.J., estas vera "angolino" al ĉiuj kiujn ŝi konas. Ŝi havas plej altan rekordon en la Honor-Listo de EANA. Dum dudek jaroj ŝi estas Membro-Patrono, varbis abonantojn, aĉetis librojn por disdoni, kontribuis al Kongresoj kaj Biblioteko, kaj elstaras kiel amata samideanino en ĉiuj klopodoj por Esperanto.

S-ro Thomas H. Goodman, Baltimore, Md., interesiĝis pri Esperanto dum li estis studento de la franca lingvo ĉe Tufts-Universitato, Mass., en 1959. Spite de kolegiaj studoj, li bonege lernis Esperanton kaj kolektis kaj legis multajn Esperantajn librojn. Post la lernej-jaroj, li servis en la armeo ĉe Fort Knox, Ky. Fininte sian servon, li nun estas hejme kaj estas instruisto de la franca lingvo. Tamen Esperanto estas lia plej ŝatata lingvo kaj li multmaniere servas la movadon.

Atestoj pri Kapableco: Ni fieras pri du membroj en Urbo Kebeko, Kanado, kiuj sukcesis en EANA-ekzamenoj por "Atesto pri Kapableco kun Rajto de Instruado," nome S-ro Vincent Beaupré kaj Frato Henri Bolduc.

S-ro E. E. Ievins, Le Center, Minn., havas 88 jarojn, sed li daŭre interesiĝas pri Esperanto. Ni gratulas lin. Li perfekte skribas Esperante. Ni bedaŭras aŭdi, ke li nun kuŝas en lito pro malsano, kaj ke la edzino ankaŭ estas malsana. Li estas rifuĝinto de Balta lando, kaj estas Esperantisto dum 60 jaroj. Bondezirojn al nia kara veterano.

GySgt. James C. Faughnan, Havajo, speciala suboficiro en la Usona Marsoldataro, sendas al AE multe da artikoletoj, eltranĉaĵoj, humoraĵoj, lingvaj novaĵoj, esperantaĵoj, ktp, kiujn ni esperas presi de tempo al tempo. Pro tio ni nomas lin "ACE Reporter for AE" (Always Considering Esperanto). Li havis sperton en "bataloj" kun la "Agresaj Fortoj" kiuj uzas Esperanton en militludoj. Ni ŝuldas al li la unuajn informojn tiurilate. GySgt. Faughnan jam estas Membro-Patrono de EANA dum dektri jaroj, kaj li fariĝis Membro de la Subtena Konsilantaro je la komenco de 1965. Li estas ĉiam plej fidela kaj helpema al EANA.

F-ino Nelly Pérez Yip, Santurce, Portoriko, studas en la universitato tie por pretigi pri posta studado de diplomatio en Washington, D.C. Estante tre lerta Esperantistino, ŝi gvidas Esperanto-kurson kaj pretigas la gestudentojn por tutmonda korespondado. Ŝi varbis multajn studentojn por EANA. F-ino Pérez Yip naskiĝis en Panamo de patrino el Portoriko kaj patro el Peruo. Verŝajne tia miksaĵo estas bonefika por produkti tiom da kapablo kaj beleco, kiujn ŝi abunde havas.

William P. Vathis, Usona Konsulejo, Nogales, Meksiko: Ni presis en maj-aug AE pri lia familio kaj nova posteno en Meksiko. Sed nun ni tre ĝojas anonci "aldoneton" al la feliĉa familio, nome *Michael Andrew*, kiu naskiĝis la okan de februaro 1965 kun pezeco ses funtojn kaj dek-kvar ŭncojn. Ni gratulas kaj bondeziras al Erika kaj William, kaj ni ĝojas kune kun Peter, kiu nun havas belan etan fraton.

Isabel & Monroe Smith, 2910 Bobolink, Delray Beach, Fla., aktive partoprenas en progresemaĵoj, kaj ili anoncas interesan du-semajnan libertempon en Nord-Karolino. Tio okazos ĉe ilia cent-akrea "Camp Fellowship" ĉe la "Great Smokie Mountain National Park", Bryson City, N.C., de la 20-a de junio ĝis la 3-a de julio inkluzive. Grupo de ge-Esperantistoj ĉeestos. Kosto estas nur \$50 por ĉambro kaj manĝoj dum la tuta periodo de du semajnoj. Petu informojn de ili.

Prof. Uladyslau Rzy-Ryski, Ph.D., altestimata membro nia, pripensas la enkondukon de Esperanto en Belknap College, N.H., "se ne kiel aparta kurso, tiam almenaŭ kiel parto de nia kompara lingvistika programo por niaj diplomitaj studentoj." Ni deziras bonsukceson al li.

Walter A. Donner, 17308 Mapleboro Rd., Maple Heights, Ohio, ankoraŭ deziras helpojn pri sia kompilado de vort-ofteco en Esperanto. Vidu paraĝrafon en "Kroniko," Nov-Dec AE pri tio, kaj se vi povos helpi lin, skribu al li. Alia interesa okupo lia estas la kolektado de kompletaj serioj de Esperantaj gazetoj. Tre valora listo lia pri frutempaj gazetoj estas: *L'America Esperantisto*, *American Esperanto Journal*, *British Esperantist*, *Amerika Esperantisto*, *La Revuo*, *Esperanto Monthly*, *Revuo Esperanto Internacia*, *La Praktiko*, *American Esperanto Magazine*. Li demandas: "Ĉu multaj legantoj de AE posedas Esperantajn gazetojn eldonitajn dum tiu frutempa periodo?" Se legantoj skribos al ni pri tiu demando, kun listoj, ni penos presi pri la respondo.

D-ro Daniel da Cruz, Colorado Springs, Col., estas sciencisto kaj membro nia dum pli ol dek jaroj. Li havas 85 jarojn, sed daŭrigas sian verkadon de artikoloj kaj libroj pri siaj multaj sciencaj spertoj tra la mondo. Interese estas, ke lia "kredo" estas "ne havi kredojn", kaj li klarigas jene: "Mi nur akceptas faktojn, kaj ne povas akcepti ian ajn specon de kredo, natura aŭ supernatura; ĉar por kredi pri io estas egala al akcepto de io kiel reala fakto sen pruvo." Li havas ion tie!

Ni funebros: *D-rino Luella K. Beecher*, 1964 en Lima, Ohio; patrono kaj subtena komitato dum pli ol 15 jaroj; estris Esp-klubon en Lima; fervora Bahaisto; plej aktiva kaj amata en ĉio. — *S-ino Thos. C. (Elisabeth) Knudsen*, 14/IX/64 en New York, pro kancero; fervora membro kune kun la edzo dum multaj jaroj. — *Michael J. Lydon*, okt. 1964 en Dublin, Ireland; aktiva membro dum la pasintaj tri jaroj. — *D-ro F. C. Neumann*, 1964 en Elizabethtown, Pa.; membro dum 15 jaroj depost nia helpo pri starigo de oficiala Esp-kurso, kiun li instruis en la Kolegio; aŭtoro de "Escape From Terror" (Forkuro de Teroro). — *D-ro Chas. Sass*, 1964 en Philadelphia, Pa., membro dum 13 jaroj; profesoro de matematiko en kolegio. — *Fenton Stancliff*, 1963 en Ohio Masonic Home, Springfield, O.; Esperanto-pioniro; multe verkis pri la statistiko rilate al Esperanto. — *S-ino Ch. Sj. Datoe Toemenggoeng*, 23/IX/62 en Djakarta, Indonesia, pro kancero; estrino en la Indonesia Esp-Asocio; aŭtoro de "Ĉirkaŭ la Domoj kaj Kortoj en Indonezio"; specialisto pri batiko; prelegis al nia Asocio en Nov-Jorko dum vizito al Usono. Ni ŝuldas al nia amata membro, S-ino Edith Kane, Nov-Jorko, la informojn rilate al la morto de nia Indonezia samideano, kion S-ino Kane aŭdis en la Indonezia Paviliono ĉe Mond-Fiuro. — Ni kondolencas al la familioj de la mortintoj.

RUMANIA SIMFONIO

W. SOLZBACHER

Ĉu vi konas la anekdoton pri la azeno? Andreo Cseh, la famkonata instruisto kaj propagandisto de Esperanto, ŝatis rakonti ĝin en kunvenoj kaj en intervjuoj kun ĵurnalistoj. Jen ĝi estas: En Bulgarujo grupo da Esperantistoj bulgaraj, rumanaj, jugoslavaj kaj grekaj vojaĝis kune al Esperanto-Kongreso, vikle babilante en la lingvo Zamenhofa. Maljuna kamparano sidis en angulo de la fervoja vagono kaj ŝajnis aŭskulti atente. Fine li demandis en bulgara lingvo, ĉu la sinjoroj ne estus tiel afablaj informi lin, kiun lingvon ili parolas tiel flue kaj vikle. Volonte oni donos al li tiun informon, diris bulgara samideano. La lingvo ja estas Esperanto, internacia helplingvo facila kaj belsona, per kiu anoj de diversaj nacioj povas interkompreniĝi. "Vi ja vidas, sinjoro," diris la bulgara Esperantisto, "ke mi, kvankam ne parolante greke kaj rumane, povas diskuti libere kun miaj grekaj kaj rumanaj amikoj". "Jes, jes", respondis la kamparano, "mi delonge pensis ke tia internacia lingvo estas necesa". "Ĉu vere, ĉu vere?" demandis la Esperantistoj, "rakontu al ni vian argumenton!" La kamparano klarigis ke li estas migranta vendisto, vojaĝanta de unu vilaĝa foiro al alia, en ĉiuj balkanaj landoj, kaj ke eĉ unufoje li iris ĝis Vieno. Li faras siajn vojaĝojn kun fidela azeno,

kiu portas sur sia dorso la vendotajn artiklojn. "Mi havas grandajn malfacilaĵojn pro la multaj lingvoj", li diris, "sed mia azeno komprenas ĉiun azenon en la mondo. Kiam ĝi renkontas alian azenon, ĉu en Hungarujo ĉu en Grekujo, la du bestoj tuj flaresploras unu la alian kaj komencas perfekte interparoladi en la azena lingvo. Mi ofte pensis: Se la azenoj komprenas unu la alian kaj la homoj ne sukcesas fari same, ĉu ili ne vere estas pli grandaj azenoj ol la azenoj?"

En la hejmlando de Pastro Andreo Cseh kaj en la aliaj landoj de Sudorienta Eŭropo la neceseco de internacia helplingvo estis facile komprenata, kaj flue parolantaj Esperantistoj abundis ĉie. Tiu regiono ja estas vera lingva Babelo. Eĉ la urbonomojn oni devas lerni en du aŭ tri lingvoj, se oni ne volas perdiĝi dum vojaĝo. Kiel diveni, ekzemple, ke Gherla kaj Szamosujvar estas la sama urbo kaj ke Sibiu, Hermannstadt kaj Nagyszeben estas ne tri urboj, sed unu sola?

Legante la ĵurnalojn, oni lasttempe ofte vidis la nomojn Lwow (Lviu, Lemberg, Leopold) kaj Czernovitz (Cernauti). Mi bone konas la du urbojn. En 1930 mi eniris Rumanujon per la fervoja linio Lwow-Czernovitz. Iomete antaŭ la pola-rumana landlimo mi komencis ordigi la paperojn,

kiujn mi portis kun mi, leterojn, manuskriptojn, raportojn. “Ĉu vi vere volas preni tion kun vi en Rumanujon?”, demandis mia najbaro. “Vi ŝajnas havi bonajn rilatojn kun la rumana polico”. “Kun la polico?”, mi respondis surprizite. “Mi havas neniajn rilatojn kun ĝi. Mi estas honesta homo. Kial la polico interesiĝus pri mi?” La rumana sinjoro kaptis kiel iu, kiu renkontis nekredible naivan stultulon. Li estis prava: Ĉe la landlimo mia situacio estis malfacila. Oni devos ekzameni miajn paperojn, la oficisto diris, kaj tio daŭros almenaŭ unu semajnon. “Sed mi ne havas tempon! Mia vojaĝplano estas preta de longa tempo!” Subite mi havis ideon: “Bonvolu legi ĉi tiun dokumenton!” Mi montris invitleteron en Esperanto, kun rumana traduko kaj kun dekkvar subskriboj kaj kaŭĉukstampoj, se mia memoro ne eraras. La dokumento estis fabrikita kelkajn monatojn antaŭe, por havigi al mi senpagan rumanan pasportvizon. La klopodo estis sensukcesa. Sed nun la dokumento servis bone. “Ho, tio estas Esperanto”, diris la oficisto, “mi iam komencis lerni, sed mi forgesis... Bone, jen viaj paperoj, sinjoro; vi povas eniri Rumanujon”. “Mi dankas,” mi respondis en Esperanto, aldonante en rumana lingvo: “Multu mesc”.

Czernovitz estas kosmopolita urbo. Iun knabeton sur la strato oni povas demandi en iu el kvar

aŭ kvin lingvoj (rumane, ukraine, ruse, germane, pole); oni ricevos respondon en la sama lingvo. Sed interkompreno en aferoj, pri kiuj oni ne parolas sur la strato, estas malfacila, kaj sub la paca supraĵo brulas danĝeraj pasioj naciaj kaj politikaj. Esperantistoj abundis en Czernovitz. En ĉiuj ĵurnalvendejoj oni vidis ekzemplerojn de nova Esperanto-gazeto, de kiu la dua numero ĵus aperis en Czernovitz (mi forgesis la nomon; aperis nur malmultaj numeroj). La Delegito de Universala Esperanto-Asocio estis afabla kaj sperta maljunulo, Majoro Hasenoehrl. Li estis estinta majoro en la aŭstra-hungara armeo. Ricevante nur malgrandan pension, li laboris en rumana banko kaj vivis kun sia bonkora (kaj Esperantista) edzino en garaĝsimila dometo, kie mi pasigis kelkajn interesajn vesperojn kun grupo da gesamideanoj.

Mi vojaĝis trans la Karpatajn Montojn per nekredible primitiva transportilo kiu nomiĝis “fervojo”. Ŝajnas ke ĝi estis konstruita dum la unua mondmilito kiel dumtempa armea fervojo, sed ĝi ankoraŭ servis. Unu lokomotivo malnova kaj unu vagono, uzata por personoj, bestoj kaj komercaĵoj, moviĝis sufiĉe malrapide por ebligi dumvojaĝan kolektadon de floroj. La vagonaro dereliĝis nur du aŭ trifoje. La lokomotivisto kaj la hejtisto malrapide, sed kontentige aran-

ĝis la aferon, kaj ni ne falis en unu el la tre romantikaj, sed ne tre allogaj abismoj.

En Transilvanio kaj en Bana-to la babela lingva konfuzo estis ne malpli granda ol en Bukovino, kies ĉefurbo estas Czernovitz. En Rumanujo mi vizitis ruman-ojn, hungarojn, seklerojn, germanojn, judojn, armenojn, polojn, ukrainojn, rusojn kaj serbojn. Mi faris publikajn prelegojn en kvar lingvoj kaj en privataj konversa-cioj parolis aŭ parolaciis dekonu lingvojn. Angla ne estis inter ili. Nur unufoje, en Blaj, mi renkon-tis personon (li estis Deputito en la rumana Parlamento), kiu sciis la anglan lingvon.

Estis necese organizi special-ajn kunvenojn por la diversaj naciaj kaj lingvaj grupoj. En Gherla, ekzemple, mi posttagme-ze parolis en franca lingvo por la rumanoj, kaj la sekretario de la episkopo tradukis miajn vor-tojn en rumanan lingvon. Vespere mi paroladis en la armena kunvenodomo en Esperanto por la armenoj kaj hungaroj, kaj la Esperanto-Delegito, Profesoro Bela Babos, hungaro, tradukis hungaren. En Temešvaro (Timo-soara) mi paroladis por la kato-likoj germanlingve, por la pro-tes-tantoj en Esperanto, kun hun-gara traduko farita de la prezid-anto de la Esperantista Kalvin-ista Junulara Asocio.

Esperanto estis utila ĉie. Ofte sur la strato, en la fervojo, en oficejo, mi vidis la verdan stelon.

Sed la plimulto de la Esperan-tistoj ne estis membroj de Espe-ranto-asocioj kaj ne legis Espe-ranto-gazetojn, ĉar ili estis tro malriĉaj. Salajroj de profesoroj, oficistoj, instruistoj estis nekred-ble malaltaj, kaj multaj ne povis permesi al si la lukson abo-ni gazetojn kaj aĉeti librojn.

En Cluj (Kolozsvar) F-ino Eu-genia Morariu, fratino de la famkonata Cseh-instruisto Tibe-riu Morariu, direktis la Rumanan Esperanto-Instituton fonditan de Andreo Cseh. Kelkaj Esperanto-gazetoj aperis en Rumanujo, en București, Timisoara kaj Cernaui. En Alba Julia, la katolika episkopo, Grafo Majlath, kom-prenis kaj iomete parolis Espe-ranton; li subtenis la Esperanto-movadon per mono kaj kuraĝig-aj vortoj kaj parolis al mi kun granda fiereco kaj simpatio pri la laboro de Pastro Andreo Cseh, kies episkopo li estis.

Poste la milito furiozis en Rumanujo, kaj tirana registaro obeanta al Hitler persekutis pro-gresemajn movadojn. Henriko Fischer-Galati, eks-prezidanto de la Rumana Esperanto-Societo estis rifuĝinto en Istambul, Tur-kujo. Profesoro Trancu-Iasi, kiu ankaŭ iam prezidis la Rumanan Esperanto-Societon kaj kiu estis iam Ministro de Komerco en ru-mana registaro, mortis en 1940, kiam ankaŭ Episkopo Majlath mortis. La plej famkonataj Espe-rantistoj el Rumanujo, Cseh, Mo-rariu, Pragano, estas eksterlande.

ESPERANTA KRONIKO

Oni instruas kaj disvastigas Esperanton: En postaj numeroj de AE ni esperas presi pli da detaloj pri jenaj meritplenaj Esperanto-klopodoj – **Caryl Geppert**, Cornell-studento, N.Y., klopodas por organizi Esperanto-grupojn inter 40 honor-studentoj en la 9-a lernejjaro. – **Evelyn Uhrhan Irving**, Macalester College, Minn., enkondukas Esperanton al 25 studentoj en Ĝenerala Lingvokurso. – **Judith A. Lewis**, State College, Pa., kontribuas por akiri multajn Esperanto-slosilojn por disdonado. – **Donald G. Schaefer**, Central School, Spanish Fork, Utah, instruas Esperanton al 45 lernantoj en la 7-a kaj 8-a lernejjaroj. *Sukceson al ili ĉiuj.*

S-ro Richard Ranc, Nov-Jorko, finis sian servon en la armeo, kio komenciĝis en Ft. Dix, N.J., kaj finiĝis en Ft. Polk, La. **Rikardo** estas ĉiam plej helpa kaj samideana en la laboroj por Esperanto en EANA.

Subtena Konsilantaro de EANA: Ni fiere anoncas la aldonon de kvar novaj membroj de la Subtena Konsilantaro, kies nomoj aperas sub la rubriko de AE sur la interna kovrilo-paĝo 2. De tempo al tempo okazas, ke membro de la Subtena Konsilantaro devas ĉesi, kompreneble, kaj alia povas kontribui dum nur unu jaro; do ni konstante bezonas novajn kontribuantojn "por stopi la breĉon." Ni ja dankas al tiuj, kiuj restas en la Konsilantaro, kaj fiere bonvenigas novajn membrojn en ĝi, ĉar vere la laboro pri la Asocio kaj AE dependas multe je tiuj, kiuj tiel oferadas finance kaj tiel kunlaboras kiel kolegoj en la progresigo de Esperanto. Ni do grande dankas al la kvar novaj kolegoj: **D-ro Thomas B. Turner**, Florido, kiu komencis kontribui pasintan julion per granda sumo; kaj la sekvantaj membroj kiuj komencis kontribui je la unua de januaro – **S-ro Edward Lindberg**, "Esperanto-Radio," Nov-Jorko, **Wm. F. Haygood, Jr.**, Usona Militmaristaro; **GySgt. James C. Faughnan**, Usona Marsoldataro.

DEZIRAS KORESPONDI

Portoriko. F-ino Nelly Pérez Yip, Las Flores 367, Int., *Santurce*, Puerto Rico 00912, estras klubon de novaj ge-samideanoj, kies membroj dez. kor. ĉiulande kun ge-samideanoj 18-45 jaraĝaj, pri ĉiuj temoj.

Usono. F-ino Judith A. Lewis, 609 Kennard Road, *State College*, Penna. 16801, U.S.A. Esperanta komencanto dez. kor. kun ĉiuj landoj, pri ĉiuj temoj. Certe respondos al ĉiuj.

Usono. Esperanto, 1837 N.E. 49 Ave., Portland 13, Ore., U.S.A., tre bezonas ekz. de "*Literatura Mondo*", Januaro 1933. Ni volonte pagos tre liberele per valoraj libroj aŭ kelkaj dolaroj. Skribu al ni.

Via Vojaĝo al la Kongreso en Tokio aŭ ie ajn en la Mondo

S-ro Louis Small, *Esperanto Dept., Trans Global Travel, 6333 Wilshire Blvd., Los Angeles, Calif. 90048, U. S. A.*, peranto por unu el la plej grandaj vojaĝagentejoj en Kalifornio, perados vian vojaĝon al la Esperanto-Kongreso en Japanujo (31-an julio – 7-an aŭgusto), aŭ ie ajn kaj iam ajn en Usono aŭ eksterlande. Petu detalojn de S-ro Small.

Sperta Traduka Servo – Esperanta-Angla aŭ Angla-Esperanta

ESPERANTO, P.O. Box 213, *Monroeville, Pennsylvania, USA*. Ni tradukas resumojn, leterojn, artikolojn, librojn, de Esperanta en Anglan aŭ Angla en Esperantan. Teknika, komerca aŭ literatura temoj. Po \$3 por ĉiu 100 vortoj, po \$20 por ĉiu 1000 vortoj. Sperta kaj senerara servo.

POPULAR ESPERANTO BOOKS

The Esperanto Book Service, official book service of EANA, is fully equipped to supply ALL your book needs. Here are a few titles. Write to the address below for complete book lists. Place all your orders with the "Esperanto Book Service."

ESPERANTO FOR BEGINNERS, <i>Butler</i> , easiest concise text, 28 p.....	\$.15
THE ESPERANTO TEACHER, <i>Stuttard</i> , an excel low-cost textbook, 106 p.....	.50
POPULARA LERNOLIBRO, <i>Kokeny</i> , LEARNER'S AID, <i>Dodge</i> , excel set 2 bks: Best easy graded Reader, and English Key & Guide to Grammar, 106 p. SET	.70
ESSENTIAL ESPERANTO, <i>Gething</i> , good new standard textbook, 128 p..Cloth	2.50
STEP BY STEP IN ESPERANTO, <i>Butler</i> , easy "non-gram. method", 280 p. Cloth	1.85
ESPERANTO: THE WORLD INTERLANGUAGE, <i>Connor-Solzbacher-Kao</i> , best, "6-bks-in-1", history, textbook, reader, directory, 2 dict. 245 p.....Cloth	3.50
NIXON ESPERANTO VOCABULARY, Eng-Esp & Esp-Eng, beginner dict. 178 p.	.75
EDINBURGH DICTIONARY, Esp-Eng & Eng-Esp, best handy dict. 300 p..Cloth	1.50
MILLIDGE DICTIONARY, Esperanto-English, best BIG Esp-Eng, 509 p...Cloth	2.50
FULCHER & LONG DICT, English-Esperanto, best BIG Eng-Esp, 352 p..Cloth	3.35
PLENA VORTARO DE ESP, all-Esp, with 'Suplemento', complete, 584 p..Cloth	4.35
TALKING YOUR WAY AROUND THE WORLD, <i>Prof. Pei</i> , account in Eng, 224 p.	.50
ONE LANGUAGE FOR THE WORLD, <i>Prof. Pei</i> , "how to achieve it", 307 p.Cloth	5.00
WORLD'S CHIEF LANGUAGES, <i>Prof. Pei</i> , all langs, incl. Esp. 663 p.....Cloth	6.75
SAY IT IN ESPERANTO, <i>Connor</i> , Eng & Esp, 1000 modern Esp phrases, 160 p.	.75
NAŬLINGVA ETIMOLOGIA LEKSIKONO, <i>Bastien</i> , Esp & 8 langs, 334 p..Cloth	2.35
FUNDAMENTA KRESTOMATIO, <i>Zamenhof</i> , basic Esp vol, 442 p....Deluxe BD	3.50
LINGVO KAJ VIVO, <i>Waringhien</i> , "Esperantologiaj Eseoj", must, 452 p....Cloth	4.80
PLANLINGVAJ PROBLEMOJ, <i>Gilbert</i> , compares Esp. with "projects", 100 p..	1.25
ORA LIBRO DE ESP. MOVADO, richly illust. bk of 1st 50 yrs of Esp, 240 p....	1.75
ESPERANTISMO, <i>Braga</i> , Esp miscellany, topics in best Esp style, 32 p.....	.25
VIVO DE ZAMENHOF, <i>Privat</i> , remarkable story of his life, illust, 133 p...Cloth	1.15
LA SANKTA BIBLIO, "The best reader", bound in art vellum, 996 p.....Cloth	2.50
ESPERO INTERNACIA, 240 religious songs, full music notes, 230 p..Card BD	.75
KARLO, <i>Privat</i> , very popular easy first reader, life of young man, 47 p.....	.30
ESPERANTO-SORTIMENTO, good reading at low cost, 5 books, reg. 30¢ each:	
Akrobato, <i>Blanche</i> , Argenta Akvo, Miserere, Thais, Rozujo, over 200 p.....	1.00
TRI HOMOJ EN BOATO, <i>Jerome</i> , popular, easy, amusing, big novel, 258 p.....	1.50
PROVERBARO ESPERANTA, <i>Zamenhof</i> , with a full analytical index, 167 p....	1.70
MARIA KAJ LA GRUPO, <i>Emba</i> , excel orig novel re Marie & Esp Club, 172 p...	.85
MUZIK-NOTOJ, <i>Baghy & Kalocsay</i> , 10 songs, words & music complete, 34 p...	.35
ROMAJ ELEGIOJ & LA TAGLIBRO, <i>Goethe</i> (Kalocsay), amatory poems, 80 p..	.65
SVISA ANTOLOGIO, <i>ed. Bauer</i> , from 4 langs, top best anthology, BIG 540 p....	3.95
AMO EN LA JARO DEKMIL, <i>Elola</i> , novel, love's hidden power, 351 p....Bound	1.25
ANSTATAŬA EDZINO, <i>Maxwell</i> , novel, love intrigue & escape, 212 p....Bound	1.15
ALASKA STAFETO (& Kapitaj de la Glaciokoj), <i>Omelka</i> , excel, 96 p....Cloth	1.15
GÖSTA BERLINGO, <i>Lagerlöf</i> , exciting famed Swedish classic, 552 p.....Cloth	3.50
LA MARVIRINETO, <i>Andersen's</i> fairy tale, deluxe illust LARGE, 78 big p.Cloth	2.40
LA VERDA RAKETO, <i>Forge</i> , 9 orig novels, some re Esperanto, 150 p.....Cloth	2.40
PORINFANA SERIO, 10 most beautiful illust. children's books, each 16 p.....	2.50
SET OF 20 RARE KEYS, unique large rare set of 20 different languages.....	3.00
YEARLY COLLECTIONS "AMERIKA ESPERANTISTO", complete, beginning 1944 to and including 1961 (except '48 and '59). Choose any 1 year, \$1.50; 3 or more years, ea. \$1.00; ALL 16 years complete since publication began, ea. 75¢ (only \$12 for ALL). Magazines shipped fr. EANA office, Portland....	12.00
ENAMEL GREEN STAR, Esperanto insignia - button, brooch or tie pin, each..	.50
INDIAN BEAD STAR, truly a real 'jewel', orig \$1, 1 1/4" dia, safety catch....	.85
ESPERANTO PENNANT, quality felt with Star & "Esperanto", 9" long 4" base.	.30

Esperanto Book Service, Williamsburg P.O. Box 315,
Brooklyn, New York 11211

"SAY IT IN ESPERANTO"

by G. Alan and Doris T. Connor

Tells You What to Say and How to Say it!

You'll be delighted by the ease with which you'll immediately be saying whole phrases in Esperanto. Practice ordering meals, renting rooms, driving a car, going to a doctor, going shopping, etc., by using this handy manual.

5¼ x 3½ in. for purse or pocket. Over 1000 phrases, many never before translated into Esperanto. A complete index with unique numbering system so that you find the phrase you want instantly. A quality product with strong covers and sewn back. A guide to conversation, with summary of grammar. Useful in Esperanto courses.

It is a thoughtful, useful gift for friends, too!

Those who receive it will find much interest in learning to say useful phrases in Esperanto; and will want to go on to a mastery of the interlanguage. Order them in quantity!

Price only 75¢ each, discounts to groups & dealers.

Published by Dover Publications, Inc. Order from EANA.

only
75¢

LINGUAPHONE HOME STUDY COURSES

You can learn *ESPERANTO*, or any other language listed below, by the world-renowned *Linguaphone* Ear-Eye Method. Order through the *Esperanto Ass'n of N.A.* for benefits to both yourself and your Esperanto Central Office. You may select:

Esperanto	Russian	Swedish	Persian
Italian	Finnish	Hebrew	Hausa
Irish	Arabic	Bengali	Spanish
Polish	Japanese	Greek	Dutch
Chinese	Latin	German	Afrikaans
Malay	French	Czech	Hindustani
English	Portuguese	Norwegian	Effik

Regular list price for *Esperanto*, complete course, is \$57.50. Most other languages are priced the same. A few higher, a few lower—dependent upon number of records and other factors. Write to *Esperanto Ass'n of N.A.* about any language in which you are interested. Special payments for members of EANA.

Esperanto Ass'n of N.A., 1837 N.E. 49 Ave., Portland 13, Ore.